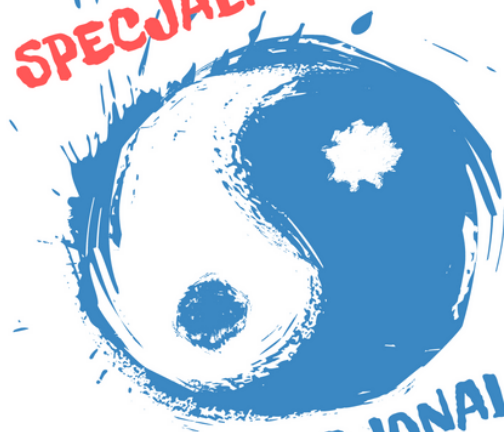

INSTRUKCJA

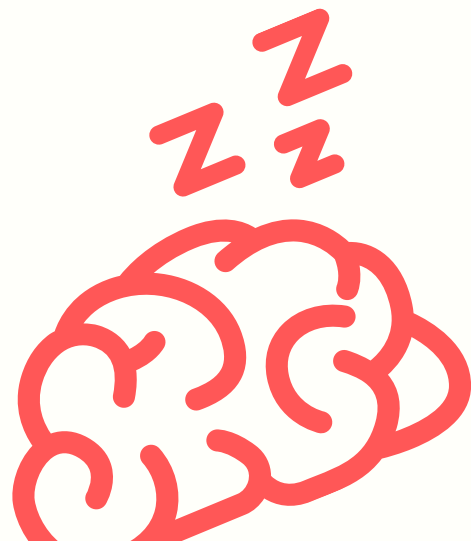
OBŚLUGI MODELU INNOWACJI

SPECJALNIE

FUNKCJONALNIE

MODEL NAUCZANIA
UMIEJĘTNOŚCI FUNKCJONALNYCH

Innowacja społeczna "Specjalnie-funkcjonalnie - model nauczania dzieci z niepełnosprawnością intelektualną umiejętności funkcjonalnych", została zrealizowana ze środków Europejskiego Funduszu Społecznego w ramach Programu Operacyjnego Wiedza Edukacja Rozwój.

Innowacja powstała przy współpracy z inkubatorem innowacji społecznych w obszarze KSZTAŁCENIE:
POPOJUTRZE 2.0
SENSE consulting sp. z o.o.

INNOWATORKI

Aleksandra Skraburska

Beata Urbaniak

AUTORKI

Monika Chróst-Woźniak

terapeuta behawioralny i superwizor (BCBA), pedagog specjalny, nauczyciel i terapeuta dzieci z zaburzeniami ze spektrum autyzmu.

Michalina Korzeniewska

psycholog, pedagog specjalny, analityk zachowania (BCBA), licencjonowany terapeuta behawioralny PLTB.

Marta Sierocka-Rogala

diagnosta i terapeuta behawioralny (BCBA), pracująca w oparciu o Stosowaną Analizę Zachowania, logopeda, pedagog, superwizor BCBA i PLTB. Dyrektor Merytoryczny Fundacji SCOLAR oraz Dyrektor Programowy SCOLARIS . Twórca programu i dyrektor Szkoły Scolar.

Aleksandra Skraburska

diagnosta, psycholog, psychoterapeuta poznawczo-behawioralny, założycielka i Dyrektor Ośrodka Rehabilitacyjno-Edukacyjno-Wychowawczego Początek Świata, mama chłopca z niepełnosprawnością sprzężoną.

Paula Szewczyk

pedagog specjalny, terapeuta behawioralny, nauczyciel i terapeuta dzieci z zaburzeniami ze spektrum autyzmu.

Beata Urbaniak

doktor nauk społecznych w zakresie pedagogiki, pedagog specjalny, szkoleniowiec, terapeuta behawioralny i superwizor (BCBA), założycielka Niepublicznego Specjalnego Przedszkola Familia w Swarzędzu.

Spis treści

Motto innowacji społecznej „Specjalnie – funkcjonalnie”: Uczyć z sensem	3
Odbiorcy innowacji „Specjalnie – funkcjonalnie”	5
Innowacja „Specjalnie – funkcjonalnie” krok po kroku	7
Wnioski z testowania z innowacji	10

Motto innowacji społecznej „Specjalnie – funkcjonalnie”: Uczyć z sensem

Innowacja społeczna „Specjalnie – funkcjonalnie” jest wynikiem wieloletnich obserwacji oraz doświadczeń rodziców i nauczycieli dzieci z diagnozą niepełnosprawności intelektualnej, którzy zaobserwowali, że znaczna część nauczanych w szkole treści programowych jest mało przydatna lub wręcz nieprzydatna w życiu dorosłych osób z niepełnosprawnością intelektualną. Okazało się, że wiele zadań, które były wykonywane w szkole, nie przełożyło się na codzienne umiejętności a większość zdobytej wiedzy została po prostu z czasem zapomniana. U wielu uczniów, którzy skończyli szkołę, pozostał brak umiejętności samodzielnego zaplanowania czasu wolnego, poradzenia sobie w prostych sytuacjach życiowych, chociażby takich, jak rozwiązanie bardzo prostych sytuacji problemowych. Wielu uczniów nadal miało problemy z wizytami i lekarza, pobraniem krwi czy zabiegiem dentystycznym. Wielu potrafiło w sytuacjach uczenia nazywać słowami lub przy pomocy obrazków lub gestów różnego rodzaju objekty, natomiast w sytuacjach życiowych nie potrafili samodzielnie i spontanicznie wyrazić tego, na czym im zależy, czego potrzebują czy też czego nie chcą, aby się zadziało. Brak tej umiejętności był natomiast bezpośrednio połączony z pojawianiem się zachowań trudnych takich, jak agresja czy autoagresja - jako formy komunikatu odmowy czy prośby.

Podstawa programowa nauczania dzieci z niepełnosprawnością intelektualną w stopniu umiarkowanym i znacznym wyznacza ogólne cele, których realizacja ma doprowadzić do samodzielnego funkcjonowania w zakresie, w jakim pozwala na to niepełnosprawność. Cele takie jak: porozumiewanie się z otoczeniem, samodzielność w realizacji podstawowych potrzeb życiowych, zaradność w codziennym życiu, uczestniczenie w życiu społecznym, rozumienie

zjawisk społecznych i przyrodniczych wymagają od rodzica i nauczyciela podejmowania tysiąca decyzji odnośnie tego, jakich konkretnie zachowań i umiejętności uczyć: czy nazywania w pierwszej kolejności dni tygodnia potrzebnych do grupowych zajęć porannych czy też nazw przedmiotów, którymi uczeń się fascynuje; czy zaczynać od nauki nazw przymiotników „brudny - czysty” przy pomocy obrazków czy raczej od sortowania rzeczy, które już się nosiło i na te, które są „świeże”; czy uczyć opowiadania o tym, co się zadzieje w konsekwencji innego działania czy konstruować plany aktywności, które wyznaczą etapy konkretnego działania.

Każdy z tych wyborów może być wyborem właściwym, pod warunkiem, że dany uczeń z niepełnosprawnością intelektualną opanowuje w pierwszej kolejności cele konieczne do samodzielnego funkcjonowania a dopiero potem zajmuje się uczeniem tego, co może się przydać lub co uzupełni jego wiedzę i umiejętności.

Uczenie z sensem oznacza uczenie umiejętności funkcjonalnych, które rozpoczynają się od umiejętności koniecznych, istotnych z punktu widzenia późniejszego samodzielnego funkcjonowania, następnie umiejętności przydatnych, kończąc na umiejętnościach fakultatywnych - przy jednoczesnym pamiętaniu o tym, że dzieci z niepełnosprawnością intelektualną charakteryzuje inna niż u dzieci neurotypowych zdolność generalizowania przyswojonej wiedzy i przenoszenia jej na warunki naturalne. Umiejętności nauczane bez ich doświadczania nie będą miały przełożenia na praktyczne zastosowanie. Inaczej mówiąc, opanowanie przymiotników „czysty - brudny” na obrazkach i sztucznie wprowadzonych przedmiotach nie przełoży się na wieczorne wrzucenie brudnych ubrań do kosza z praniem.

Uczenie z sensem oznacza również uwspólnione uczenie przez nauczycieli i rodziców.

Odbiorcy innowacji „Specjalnie – funkcjonalnie”

Innowacja kierowana jest do nauczycieli pracujących z uczniami z niepełnosprawnością intelektualną, dyrektorów szkół specjalnych i integracyjnych a przede wszystkim rodziców, którym zależy na tym, aby ich dziecko opanowało umiejętności, które będą na co dzień wykorzystywane w swoim dorosłym życiu.

Model nauczania dzieci z niepełnosprawnością intelektualną FUNKCJONALNYCH umiejętności NIE jest jedną z wielu propozycji oceny i ćwiczeń, które można wprowadzić do programów nauczania w szkołach. Jeśli szkoła nie będzie uczyła w pierwszej kolejności tego, co konieczne w przygotowywaniu do dorosłego życia a nadal będzie kładła nacisk na umiejętności akademickie, kolejne grupy uczniów będą opuszczały jej mury, wiedząc, ile to jest dziesięć trójkątów narysowanych na kartce a nie potrafiąc wyciągnąć z lodówki dwóch jajek do przygotowania sobie jajecznicy, wycinając wzory na obrazkach a nie potrafiąc przeciąć nożyczkami opakowania z proszkiem do zrobienia kisielu. A przecież wydawałoby się, że to takie oczywiste, aby ułożyć plan uczenia od wprowadzenia umiejętności koniecznych, po przydatne i fakultatywne.

Nauczyciele zdający sobie z tego sprawę, otrzymują gotowe narzędzia oceny i pisania programów, na podstawie którego w uporządkowany sposób będą mogli rozwijać swoją kreatywność, wkładając swoją nieocenioną energię w to, co jest sensem nauczania a więc metody i techniki efektywnego nauczania umiejętności, które będą procentowały w dorosłym życiu ich uczniów.

Realizacja modelu „Specjalnie – funkcjonalnie” staje się jednocześnie głównym elementem pracy psychologiczno- pedagogicznej z rodzicami.

Rodzice współuczestniczą w ocenie umiejętności swojego dziecka, gdyż część obserwacji i zadań jest możliwa do przeprowadzenia tylko w warunkach

domowych. Systematyczne uczenie w tychże warunkach przez rodziców, wspieranych wiedzą i doświadczeniem nauczycieli, jest niezbędne do opanowania czy też utrwalania tychże umiejętności w warunkach naturalnych. Tak ważnym staje się w tym momencie wzajemna obserwacja, wymiana informacji a przede wszystkim wspólne spotkania i wspólnie podejmowane działania. Wiele placówek umożliwia rodzicom obserwację zajęć na ich terenie. Wielu nauczycieli wchodzi również do miejsc zamieszkania uczniów, w celu konsultacji kierunku nauczania. Standardem placówek są wspólne spotkania i omawianie programu. Bazą do tej współpracy może stać się proponowany w modelu kwestionariusz. Narzędzie to wyznacza rodzicom i nauczycielom wspólne działania w zakresie obserwacji, ustanawiania programów i uczenia w obszarach najważniejszych dla dzieci.

Innowacja „Specjalnie – funkcjonalnie” krok po kroku

Innowacja „Specjalnie – funkcjonalnie” wyposaża rodziców i nauczycieli w brakujące dotychczas narzędzia do oceny poziomu opanowania przez ucznia umiejętności funkcjonalnych oraz do oceny „przydatności życiowej” wprowadzanych do uczenia zadań.

KROK I

Nauczyciel i rodzic zapoznaje się z pierwszym narzędziem innowacji, którym jest „KWESTIONARIUSZ”. Zawiera on zestaw zadań (zgodnych z podstawą programową kształcenia ogólnego dla uczniów z niepełnosprawnością intelektualną w stopniu umiarkowanym i znacznym), które podzielone są na trzy poziomy.

POZIOM I - umiejętności KONIECZNE

Są to umiejętności, bez których samodzielne funkcjonowanie staje się niemożliwe. Nauczyciel zobligowany jest do rozpoczynania uczenia od tego poziomu.

POZIOM II - umiejętności PRZYDATNE

Grupa umiejętności, których posiadanie nie jest niezbędne dla samodzielnego funkcjonowania, natomiast w bardzo istotny sposób wpływa na codzienne radzenie sobie w różnorodnych sytuacjach.

POZIOM III- umiejętności FAKULTATYWNE

Grupa umiejętności, która ma wartość poznawczą, emocjonalną, społeczną, wiążąc się pośrednio z samodzielnym funkcjonowaniem, bez których jednak uczeń poradzi sobie w niezbędnym zakresie życia codziennego.

KROK II

W momencie przyjęcia ucznia do szkoły, nauczyciel we współpracy z rodzicami ocenia aktualny poziom opanowania przez ucznia umiejętności funkcjonalnych. Część oceny przeprowadzona jest w szkole, część w domu (nauczyciel ustala z rodzicami, które zadania powinny być przeprowadzone w domu).

W przypadku problemów z oceną wykonania zadania zawartego w KWESTIONARIUSZU, nauczyciel i rodzic może sięgnąć do kolejnego narzędzia innowacji „Specjalnie – funkcjonalnie” a mianowicie do INSTRUKTAŻU, w którym zawarte są definicje zachowania, kryteria opanowania poszczególnych zadań a także praktyczne wskazówki do przeprowadzenia oceny.

KROK III

Na podstawie wykonania zadań oceniających poziom umiejętności funkcjonalnych, nauczyciel przygotowuje Indywidualny Program Edukacyjno-Terapeutyczny (IPET). Przygotowując program nauczyciel kieruje się hierarchią poziomu funkcjonalności, zaczynając od umiejętności koniecznych do samodzielnego funkcjonowania, po umiejętności przydatne a kończąc na umiejętnościach fakultatywnych. W związku z tym, że zadania w KWESTIONARIUSZU ułożone jest według hierarchii funkcjonalności, dyrektor danej placówki może wyrazić zgodę, aby to właśnie Kwestionariusz stanowił główną część IPET (bez przenoszenia na osobne formularze).

Nauczyciel omawia IPET razem z rodzicami, wprowadzając do programu ich sugestie.

Ułatwieniem dla nauczyciela jest przypisanie do każdego zadania w kwestionariuszu przedmiotu, w ramach którego może odbywać się jego nauczanie. Przyporządkowanie zadań poszczególnym przedmiotom ułatwia

nauczycielom zaplanowanie i organizację swojej pracy. Wyjątek w przyporządkowywaniu do przedmiotów stanowią zadania z komunikacji. W tym wypadku realizowane są one zarówno przez rodziców, w każdym środowisku, w którym przebywają ze swoim dzieckiem, jak i wszystkich nauczycieli, na wszystkich przedmiotach.

KROK IV

Nauczyciel razem z rodzicami rozpoczynają naukę zaplanowanych zadań zarówno w szkole, jak i w domu.

W każdym momencie uczenia rodzic oraz nauczyciel może wesprzeć się INSTRUKTAŻEM, który poza wcześniej wspomnianymi elementami zawiera również praktyczne wskazówki do uczenia.

KROK V

Po zakończeniu pierwszego semestru przeprowadzana jest ponowna ocena przy pomocy KWESTIONARIUSZA. Dane z badania stają się wyznacznikiem Wielospecjalistycznej Oceny Poziomu Funkcjonowania Ucznia (WOPFU). Nauczyciel może przenieść dane z kwestionariusza do załączonego w innowacji formularza RAPORTU POSTĘPÓW, który w innowacji został stworzony zgodnie z wytycznymi dla Wielospecjalistycznej Oceny Poziomu Funkcjonowania Ucznia (WOPFU).

Kolejna ocena, stanowiąca podstawę Wielospecjalistycznej Oceny Poziomu Funkcjonowania Ucznia (WOPFU), dokonywana jest po każdym semestrze. Otrzymane wyniki każdorazowo stanowią również podstawę do ewentualnych zmian w Indywidualnym Programie Edukacyjno Terapeutyczny (zadania w Kwestionariusz rozpisane zostały na cały okres nauki w danej placówce).

Wnioski z testowania z innowacji

Model został oceniony pozytywnie przez wszystkich nauczycieli. Średnia dla wszystkich wskaźników, dotyczących modelu wyniosła 4,71. Żadna z osób oceniających nie wybrała odpowiedzi mniejszej niż 4.

Wskaźnik jakościowy, jaki był mierzony dla nauczycieli, w celu oszacowania czy innowacja działa to: „Minimum 70% nauczycieli wprowadzi zmiany w Indywidualnych Planach Edukacyjno-Terapeutycznych, uczonych przez siebie dzieci, na podstawie wstępnej wersji modelu”.

Wskaźnik został osiągnięty. Min. 70% nauczycieli (5 osób z 7), wprowadziło zmiany w Indywidualnych Planach Edukacyjno-Terapeutycznych, uczonych przez siebie dzieci, na podstawie wstępnej wersji modelu.

Wskaźnik jakościowy, jaki był mierzony dla rodziców, w celu oszacowania czy innowacja może być wdrażana to „Minimum 60% rodziców weźmie udział w tworzeniu listy umiejętności użytecznych, potrzebnych do życia”.

Wskaźnik został osiągnięty. Minimum 60% rodziców (4 osoby z 6) wzięło udział w tworzeniu listy umiejętności użytecznych, potrzebnych do życia.

Po testowaniu znaczna większość uwag została uwzględniona w finalnej wersji modelu. Listy umiejętności zostały uzupełnione/ zmienione, zgodnie z sugestiami zarówno nauczycieli jak i rodziców. Wyjątek stanowią wskazania, dotyczące sfery emocjonalnej dziecka. Nasi eksperci uznali, że sfera ta to bardzo obszerny temat, którego opracowanie wymaga ogromnych nakładów czasu. W obecnej wersji formularza również występują takie umiejętności, które wymagają uwzględnienia obszaru emocjonalnego, wskazują na konieczność uczenia zachowań w zakresie radzenia sobie na przykład z trudnymi emocjami.

Innowacja społeczna "Specjalnie-funkcjonalnie - model nauczania dzieci z niepełnosprawnością intelektualną umiejętności funkcjonalnych", została zrealizowana ze środków Europejskiego Funduszu Społecznego w ramach Programu Operacyjnego Wiedza Edukacja Rozwój.

Innowacja powstała przy współpracy z inkubatorem innowacji społecznych w obszarze KSZTAŁCENIE:
POPOJUTRZE 2.0 SENSE consulting sp. z o.o.